

Carlboro

130

Egy darabka Nyugat

A KÁDÁR-KORSZAK VARÁZSLATOS HELYEI: A DOLLÁRBOLTOK

EGY TERMÉK VONZEREJÉT IGAZÁN KÉT TÉNYEZŐ NÖVELI MEG: HA TILTOTT VAGY HA NEHEZEN HOZZÁFÉRHETŐ. UTÓBBI PSZICHOLÓGIÁJA MUNKÁLT MAGYARORSZÁGON A NYUGATI TERMÉKEK UTÁNI VÁGYAKOZÁSBAN. EZZEL PÁRHUZAMOSAN A SZOCIALISTA GAZDASÁG ABBAN VOLT ÉRDEKELT, HOGY A VALUTÁT BIRTOKLÓ VÁSÁRLÓK – LEGYENEK KÜLFÖLDI, AVAGY MAGYAR ÁLLAMPOLGÁROK – AZ ORSZÁGON BELÜL KÖLTSÉK EL A PÉNZÜKET. E KÉT JELENSÉG METSZÉSPONTJÁBAN HELEZKEDTEK EL A KÁDÁR-KORSZAK VARÁZSLATOS HELYEI: A DOLLÁRBOLTOK.

A cikk megjelenését az OTP Bank támogatta. További pénztörténeti érdekességeket a www.otpedia.hu oldalon olvashat.

A dollárköltés egyik módja az 1960-as évek közepéig az IKKA-utalvány beváltása volt. A nyugati rokonok 1947 után az IBUSZ Külföldi Kereskedelmi Akció (IKKA) nevű számlára befizetett dollárral támogathatták magyarországi családtagjaikat, akik a kapott utalványokkal meghatározott értékű és típusú ajándécsomagokat vásárolhattak.

A KIS CSEMPÉZ NEM CSEMPÉSZ

Az évtized végén az utalványok száma elérte a 180 ezret. Ezzel egy időben az ügyeskedés is megindult. Akiknek nem volt szükségük nyugati holmikra, eladták azokat, vagy magát az utalványt értékesítették. A nagy üzletelések az IKKA-helyiségek körüli kapualjakban folytak. Az áru beszerzésének másik bevált módja a fokozatosan bővülő bevásárlóturizmus lett. A külföldre utazás szigora az 1960-as évektől kezdett enyhülni. A határ főként a szocialista országok felé nyílt meg, a nyugati államokba utazást erősebben korlátozták. Az ahhoz szükséges kék útlevelel mellé csak 70 dolláros valutakeretet engedélyeztek. A szabályokat mindenki annyira igyekezett kijátszani, amennyire egyéni kreativitásából futotta. Dollárt ruhába, sapkába varrni, kenyérbe, szalámiba, kolbászba dugni elcsépelet trükknek számított. A jóindulatú vámosok elnézték a kisebb tilalomszegést és a mennyiségi korlátok ki-

sebb arányú átlépését. A vámolásor „elnyerhető” büntetések többnyire pénzbírságot, elkobzást jelentettek, csupán a súlyosabb kihágásokat büntették szigorúbban. A leggyakrabban becsempészett portékák közé tartoztak a dezodorok, a Fa szappanok és a farmernadrágok. Az állami valutaállomány gyarapításában nagy előrelépést jelentett a dollárboltok 1965-ös megjelenése. Már nemcsak külföldről kapott vagy utazásból hazahozott csomagból lehetett nyugati terméket beszerezni. A szerencsések akár a gyöngyösi dollárboltban is megvásárolhatták a máshol forintért beszerezhetetlen árucikkeket. Ez a lehetőség azonban akárciknek nem adatott meg, ugyanis csak útlevelel lehetett vásárolni.

VILÁGOK KAPUJA

A legismertebb budapesti üzletek a Kígyó és az Arany János utcában várta vásárlóikat, de a drágább szalodákban is nyíltak dollárboltok, ezekre az állambiztonság – a külföldi vendégek miatt – fokozott figyelmet fordított. A csúcsideszakban országszerte több mint 300 üzlet működött a Konsumex, majd az Intertourist vállalat irányítása alatt. A hálózat forgalma folyamatosan nőtt, és évről évre hatalmas nyereséget termelt. Presztízst jelentett a dollárboltban dolgozni, viszont nagyobb elvárásokat is támasztottak az alkalmazottak elé. Külön megtanították őket

a tökéletes csomagolási technikákra, mindig készen kellett állniuk a vevők fogadására, rájuk szóltak, ha nem mosolyogtak kedvesen, vagy ha a pultra könyököltek, a táskájukat pedig a műszak végén átnézték. Casio óra, Marlboro, Levi's farmer, Lego, Barbie, Matchbox, nyugati rum, svájci csokoládé jelentették a kínálatot. Nemcsak maga az áru, hanem a származása és a nehéz hozzáférhetősége is igazi vonzerővel bírt. Akinek nem volt tengerentúli nagybácsija, annak dollárt kellett szereznie, vagy valakit, akinek dollárja volt: például egy turista megvásárolta a kívánt terméket, amelyet aztán „a megbízója” forintban kifizetett neki. A nagyobb haszonra vágyók túladtak a márkás cigarettán, ami így a helyi trafiknál kötött ki, aki aztán a kincsek számító portékát a pult alól akkora felárral árulta, amekkorát még nem szégyellt. A kiskereskedelmi ügyeskedőkön jócskán túltettek a kamionosok, ők rendszerint dollárt és olyan holmit birtokoltak, amelyért a feketepiacon vagyontokat zsebelhettek be. Valutával tömött pénztárca nélküli szülőnek elsétálni a dollárbolt előtt nem volt szerencsés döntés. A gyerekek vágyakozva tekintettek a kirakatokra, nézték a legőt, amellyel nem játszhattak, és bámulták a csokikat, amelyekből nem ehettek. Nem csoda, hogy volt, aki egyszerűen „gyerekörjítő boltoknak” nevezte a szocialista gazdaság találmányát. ◀◀